

CAMINEM CAP A LA INCLUSIÓ.

LES USEE UN GRAN PAS

Rosa Maria Calmet Sangenís

Inspectora d'educació dels Serveis Territorials del Vallès Occidental (Especialitat àrea de la diversitat)

Mestra especialista d'educació especial i llicenciada en Pedagogia

RESUMEN

El debate sobre la integración de las personas con discapacidad ha evolucionado durante los últimos veinticinco años hasta el concepto actual de inclusión. La creación de las USEE (Unidades de apoyo a la educación especial) ubicadas en centros ordinarios, pensadas para alumnos discapacitados y con una orientación inicial de centro específico, son un recurso para favorecer la participación de estos alumnos en las actividades del centro escolar. La planificación, la organización de la intervención coordinada de toda la comunidad educativa y su evaluación, son puntos clave para ir avanzando hacia el modelo de escuela inclusiva.

ABSTRACT

The debate on the integration of disabled people has evolved in the last twenty five years towards the new concept of inclusion. The creation of the USEE (the special education unit) located in regular centers, thought for disabled students with an initial orientation from the specific center, are a resource to improve the participation of these children in the activities of the center. The planning, the organization of coordinated interaction of the whole school community and its assessment, are the key points to go toward an inclusive school model.

LA INTEGRACIÓ DE LES PERSONES AMB DISCAPACITAT que va generar, en els anys vuitanta, un extens debat, va propiciar l'inici del desenvolupament d'un nou marc normatiu que ha anat regulant l'atenció a l'alumnat amb discapacitat, evolucionant des del centre específic a l'escola integradora fins al moment actual en que parlem d'escola inclusiva.

1981. Circular per establir els criteris d'actuació en educació especial a Catalunya.

1984. Decret 117/84 d'ordenació de l'educació especial per a la seva integració en el sistema educatiu.

1994. Decret 155/1994 de regulació dels serveis educatius del Departament d'Educació.

1997. Decret 299/97 de regulació de l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials.

A mida que en el dia a dia dels nostres centres s'anava normalitzant la convivència de nens/es amb diferents discapacitats, hi ha hagut una adequació dels diferents programes i suports de recolzament. Als centres ordinaris es va introduir la figura del mestre/a d'educació especial, amb unes funcions molt específiques en relació a l'atenció de l'alumnat discapacitat i l'alumnat amb necessitats educatives greus.

Els equips d'assessorament i orientació psicopedagògica, han estat i són des dels seus inicis un dels punts forts a l'hora de portar a terme la integració d'aquest alumnat. Les tasques que es realitzen en relació a la detecció, assessorament i orientació tant als centres docents, als especialistes com a les famílies, han estat molt importants per l'aplicació i desenvolupament d'aquest model d'escola integradora que vàrem iniciar fa més de vint anys.

Tot aquest procés d'integració ha anat sensibilitzant i progressant vers la normalització de la vida de les persones amb discapacitat, evidentment a l'àmbit educatiu, així com en els àmbits socials i laborals.

El Departament d'Educació el mes d'abril de 2003, va presentar el "pla director de l'educació especial", en el que es formulen les línies d'actuació per a l'atenció de l'alumnat amb necessitats educatives especials. La finalitat del pla director, es centra en considerar les necessitats educatives de l'alumnat en funció de la identificació dels suports i recursos necessaris per al seu progrés personal en relació a fites educatives i en contextos educatius comprensius.

En el període 2004-2006 i per tal d'avançar en el camí cap a una educació més inclusiva, s'han creat 115 unitats de suport a l'educació especial (USEE), amb una dotació específica de mestres i/o professors especialistes, així com una planificació de formació per als professionals implicats (mestres, EAP, equips directius i educadors).

LES UNITATS D'EDUCACIÓ ESPECIAL -USEE-, estan pensades per aquells alumnes que serien susceptibles d'ésser escolaritzats en centres específics i que poden compartir tasques amb alumnes d'escolarització ordinària.

Aquestes aules han de proporcionar un suport continuat, durant tota la jornada escolar, a l'alumnat que tenen assignat. El seu funcionament ha d'estar plantejat com una unitat de recursos per afavorir la participació de l'alumnat amb necessitats educatives especials amb el compromís de tota la comunitat educativa i d'aquesta forma avançar com a escola inclusiva.

El tipus d'alumnat que acullen aquestes unitats presenta necessitats educatives especials derivades de discapacitats físiques o psíquiques, trastorns generalitzats del desenvolupament i trastorns greus de la personalitat que obstaculitzen de forma notable l'accés al currículum i que fins ara haurien estat alumnes de CEE. Per tant és evident que la intervenció de l'EAP és fonamental per garantir tant el perfil com la orientació en el moment previ a l'escolarització.

Les USEE, han de ser un recurs de sector o zona, i han de donar atenció a un nombre determinat d'alumnes amb discapacitat. El treball conjunt i coordinat entre la inspecció educativa i els EAP's implicats és indispensable i s'ha de planificar molt acuradament.

UNA BONA PLANIFICACIÓ ha de constar de tres fases:

1. Estudi de necessitats del sector. Previ al període de preinscripció i matrícula
 - Estudi de les necessitats d'atenció de l'alumnat amb nee susceptible de ser escolaritzat en centre d'EE.
 - Estudi de possibles propostes de centres receptors d'USEE, per part dels Serveis Territorials amb col·laboració de la Inspecció i de l'EAP del sector.
 - Comunicació de la proposta USEE als equips directius corresponents.
 - Definició de la USEE (característiques de la USEE del Centre) a l'equip directiu, per part de la Inspecció i l'EAP.
2. Informació als centres docents. Abans d'acabar el curs.
 - Presentació per part l'equip directiu, si cal amb la participació de la Inspecció i/o de l'EAP, de la proposta concreta i de les característiques generals del nou alumnat i de les característiques de la USEE a tot el claustre.
 - Informació de l'equip directiu al Consell Escolar sobre la USEE.
3. Planificació intervenció educativa als centres docents. Previ a l'entrada dels nous alumnes.
 - Planificació en el marc de la CAD de: l'atenció del nou alumnat amb

- nee i de la intervenció del professorat de la USEE, preveient suports, recursos, atenció dins del grup ordinari, dins del grup específic,...
- Concreció d'un protocol per a l'acollida de l'alumnat amb nee, de nova incorporació.
- Sensibilització dels tutors a tot l'alumnat sobre l'alumnat amb nee.
- Presentació a l'equip docent i al professorat de la planificació prevista per a l'atenció d'aquest alumnat.
- Informació professorat de nova incorporació, sobre les línies d'actuació del centre pel que fa l'atenció a l'alumnat amb nee especialment d'aquell susceptible d'ésser atès pels professionals de la USEE.

En el marc del centre ordinari, els professionals assignats a aquestes unitats han de prioritzar l'elaboració, coordinadament amb el professorat del grup ordinari, de materials específics o adaptats que facilitin la participació d'aquest alumnat en les activitats generals del grup i l'acompanyament d'aquests alumnes, quan calgui, en les activitats a l'aula ordinària, col·laborant en el procés educatiu de l'alumnat. Així mateix, desenvolupar activitats específiques, individuals o en petit grup, quan els alumnes ho requereixin.

PER FACILITAR LA INCORPORACIÓ DE L'ALUMNAT amb necessitats educatives especials en les activitats de l'aula ordinària cal que en la planificació del treball del grup classe es prevegin diferents formes de participació segons les diverses possibilitats d'aprenentatge de l'alumnat.

Tot aquest treball s'hauria de reflectir en el projecte de funcionament de la unitat (pla de treball), concretant els següents aspectes:

- Característiques de la unitat. Tipologia d'alumnat a la que va destinat. Breu descripció dels alumnes.
- Planificació de les actuacions. Objectius de la USEE. Criteris de participació en l'aula ordinària. Distribució horària. (Atenció individualitzada, petit grup, aula ordinària). Programació: ACI. Organització: espai, alumnes, temps, recursos...
- Coordinació. Professorat implicat. Serveis externs. Comissió d'atenció a la diversitat. Pares.
- Intervenció educativa. A l'aula ordinària. A la USEE. Al centre
- Avaluació. Nivell d'inserció de la USEE en l'organització del centre. Participació dels alumnes en activitats fora de l'aula. (sortides, colònies, esbarjo, extraescolars...). Incidència en la inclusió familiar. Resultats amb temes de progrés dels alumnes.

L'AVALUACIÓ és d'aquests cinc apartats anteriors, el que possiblement presenta més dificultats de realitzar. Estem molt habituats a fer avaluacions de forma objectiva (quantitativa) i l'avaluació que es demana en aquest cas és més qualitativa i per tant costa més de definir i d'objectivar. El tipus d'avaluació del que parlem, ha de partir de la reflexió del procés en relació als agents implicats (alumnes, centre, pares i serveis externs), per tant cal plantejar-se uns indicadors qualitius sobre els que tots els professionals implicats puguin fer les seves valoracions. A tall d'exemple aquests podrien ser els **indicadors d'avaluació** del grau d'inserció a la USEE al centre:

EN RELACIÓ ALS ALUMNES

Alumnes amb nee

- Compliment de les pautes, normes de convivència i comportament introduïdes.
- Coneixement i situació dels diferents espais del centre.
- Coneixement de l'horari i activitats (anticipació dels canvis, rutines, acompanyament...)
- Temps de permanència a l'aula ordinària amb acompanyament o sense (mestre o educadora).
- Participació a les estones d'esbarjo (juga sol i/o amb companys, aïllament, obsessions)

Alumnes de l'aula ordinària

- Coneixement de les dificultats dels companys de classe (treball de tutoria).
- Interacció entre els alumnes, respecte, tolerància.
- Col·laboració entre els alumnes per resoldre activitats i situacions quotidianes.

EN RELACIÓ AL CENTRE

Claustre

- Coneixement de l'alumnat escolaritzat a la USEE.
- Canvis en l'organització del centre: horaris especialistes, coordinacions.
- Participació dels professionals de la USEE a la CAD.
- Participació dels alumnes a les activitats complementàries. (Planificació de recursos necessaris, materials i humans).

AMPA

- Previsió de la participació dels alumnes en les activitats programades al centre.
- Coneixement de l'alumnat per part dels monitors.
- Adaptació de les activitats a les característiques dels alumnes.

EN RELACIÓ A LES FAMÍLIES DELS ALUMNES USEE

Seguiment de la inclusió dels seus fills al centre.

Coneixement dels diferents àmbits del centre (espais, recursos...)

Participació activa de les famílies en les activitats de l'AMPA.

Incorporació dels nens/es en activitats organitzades per les famílies d'altres nens (aniversaris, berenars...)

EN RELACIÓ AL PROGRÉS DELS ALUMNES USEE

Els indicadors del progrés de l'alumne/a ens els marca les prioritats educatives que s'hagin planificat en el pla d'atenció individualitzada.

Fins ara he parlat de necessitats d'escolarització dels alumnes amb necessitats educatives especials i de totes les infraestructures que cal planificar per a la seva atenció, però no podem deixar d'atendre al professorat implicat que està ajudant a portar a terme aquest nou model d'escola inclusiva.

Sabem que el professorat assignat en aquestes USEE és especialista d'educació especial i per tant ja té una formació específica, així com l'educador/a, però donada la importància del nou repte, és imprescindible que aquest professorat tingui un suport específic en tres àmbits: Formació, Assessorament, Coordinació.

La formació s'ha de planificar des del pla de formació de zona, programant cursos específics per als integrants de l'equip USEE, i del professorat implicat del centre. **L'assessorament** més intensiu per part de l'EAP, sobre tot en els seus inicis, i paral·lelament amb el CSMIJ per aquells alumnes amb trastorns importants del comportament (TGD, TGP...), amb programes específics de seguiment i tractament.

La coordinació entre tots els professionals implicats en cadascun dels alumnes amb l'objectiu d'unificar criteris d'actuació.

La valoració que he pogut fer des de la inspecció educativa, on he desenvolupat una tasca de coordinació i seguiment de les USEE que han iniciat el seu funcionament, seguint un itinerari semblant al que he anat descrivint al llarg d'aquesta exposició, és altament gratificant per a tota la comunitat educativa.

Aquest grau de satisfacció, malgrat les dificultats que ha comportat la seva organització i inserció a cadascun dels centres educatius, crec que és la conseqüència de la implicació que hi ha hagut tant des del professorat del propi centre amb el seu compromís, com des dels diferents serveis que intervenen. El treball en xarxa entre EAP, CSMIJ, CDIAP, mestres tutors, educadors i especialistes, amb el suport de la inspecció en els diferents nivells d'intervenció han esdevingut l'eina fonamental i imprescindible per a l'èxit de la nostra experiència.

Evidentment aquest és el punt de partida, hem iniciat un camí i encara ens queda molt per fer.